

Atjaunojamo energoresursu tiesiskuma nodrošinājums

Kristīne Šeļepova

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Juridiskā fakultāte, Latvija*

Kopsavilkums

Energoresursu pieejamība ir garantija valsts ekonomiskajai attīstībai un labklājībai. Latvijas elektroenerģijas tirgus pēdējā desmitgadē piedzīvo būtiskas pārmaiņas. Eiropas Savienības regulu un direktīvu harmonizācija nacionālajos normatīvajos aktos ir veicinājusi Latvijas elektroenerģijas tirgus liberalizāciju, kā arī atjaunojamo energoresursu izmantošanas paplašināšanu Latvijā. Raksta mērķis ir apzināt atjaunojamo energoresursu tiesisko regulējumu, tā atbalsta shēmas un problemātiku. Raksta autore skaidro, vai šo tiesību aizsardzības līmenis ir pietiekams, vai ir pieņemtas nepieciešamās materiālo tiesību normas, kā arī vai ir pietiekoši tiesiskie līdzekļi, kas nodrošina šo tiesību aizsardzības ievērošanu, kā arī nākamos soļus energoresursu liberalizācijas posmos. [1]

Atslēgvārdi: atjaunojamie energoresursi; energoresursu tirgus; elektroenerģijas ražošana.

Ievads

Atbalsts atjaunojamo energoresursu izmantošanai pastāv visās Eiropas Savienības valstīs. Starp Baltijas valstīm atbalsts atjaunojamiem energoresursiem un efektīvai koģenerācijai, un bāzes jaudām vislielākais ir Lietuvā un Latvijā, bet vismazākais – Igaunijā. AS “Latvenergo” kā publiskajam tirgotājam ir normatīvajos aktos uzlikts pienākums iepirkt elektroenerģiju no ražotājiem, kas elektroenerģiju ražo, izmantojot atjaunojamus energoresursus, un koģenerācijā. Normatīvie akti nosaka arī kārtību, kādā publiskajam tirgotājam šā iepirkuma papildu izmaksas tiek kompensētas – visi elektroenerģijas galalietotāji proporcionāli to elektroenerģijas patēriņam maksā obligātā iepirkuma komponenti, kuras aprēķina metodiku nosaka regulators. Elektroenerģijas tirgus likumā ir nostiprināts mērķis atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielinājumam Latvijas elektroenerģijas patēriņā.

Pamatojoties uz nozares specifiku un to, ka darba tēmai nav plašas publikācijas, autore darba rakstīšanā izmantoja gan Eiropas Savienības direktīvas, gan Latvijas Republikas likumus un Ministru kabineta noteikumus, kā arī praktisko darba pieredzi, kas gūta darba tiesiskajās attiecībās enerģētikas nozarē jau kopš 2007. gada.

Atbalsta tiesiskais mehānisms elektroenerģijas ražošanai no atjaunojamiem energoresursiem

“Par atjaunojamajiem energoresursiem (AER) uzskata vēju, ūdeni, saules starojumu, biomasu (koksni, salmus, biogāzi, biodegvielu), zemes siltumu, viļņus, kā arī paisuma – bēguma procesus. Latvijā atjaunojamie energoresursi aizņem vienu trešo daļu primāro energoresursu bilancē, un divi visvairāk izmantotie atjaunojamo energoresursu veidi ir koksne un hidroresursi. Vēja enerģija un biogāze tiek izmantota ievērojami mazākā apmērā. Saules enerģiju šobrīd izmanto tikai ļoti nelielos apjomos pilotprojektu formā. Atjaunojamie energoresursi var tikt izmantoti tieši vai arī pastarpināti, piemēram, no biomasas iegūstot transporta degvielas un cita veida šķidro kurināmo”. [2]

Atjaunojamajiem energoresursiem ir svarīga loma Eiropas Savienības politikā. Tā ir saistīta ar šo resursu izmantošanas pozitīvo ietekmi vairākos aspektos: iespējams ietaupīt fosilos energoresursus; samazināt izmešu daudzumu atmosfērā, augsnē un ūdenī; atjaunojamie energoresursi ļauj dažādot enerģijas ieguves veidus un avotus, izmantot vietējos resursus, tādējādi paaugstinot energoapgādes drošību un samazinot atkarību no enerģijas importa; atjaunojamo energoresursu izmantošana ļauj samazināt politiskos, vides un ekonomiskos riskus, kas pastāv uz fosiliem energoresursiem balstītā energoapgādes sistēmā; tā kā atjaunojamie energoresursi lielākoties ir vietējie resursi, tiek veicināta reģionālā attīstība – radītas jaunas darbavietas, attīstās lauksaimniecība, mežsaimniecība, apstrādes rūpniecība un ar atjaunojamo energoresursu tehnoloģijām saistītā pētniecība.

Latvijā par speciālajiem atjaunojamās enerģijas jomu regulējošiem normatīvajiem aktiem ir uzskatāms 1998. gada 3. decembra Enerģētikas likums, 2005. gada 5. maija Elektroenerģijas tirgus likums un saskaņā ar to izdotie Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumi Nr. 262 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību” un Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumi Nr. 221 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā”, kā arī 2000. gada 19. oktobra likums “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” un saskaņā ar to izdotie Ministru kabineta noteikumi.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīvu 2009/28/EK “Par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu”, ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK, Latvijai noteiktais vispārējais mērķis ir palielināt no AER saražotās enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas bruto galapatēriņā līdz 40% 2020. gadā. Direktīvas 25. pants nosaka: “Dalībvalstīm ir atšķirīgs atjaunojamo energoresursu potenciāls, un tās izmanto dažādas atbalsta shēmas

atjaunojamo energoresursu atbalstam valsts mērogā. Lielākā daļa dalībvalstu piemēro atbalsta shēmas, ar kurām nodrošina priekšrocības vienīgi tai enerģijai no atjaunojamajiem energoresursiem, ko ražo to teritorijā. Lai valsts atbalsta shēmas pareizi darbotos, ir būtiski, lai dalībvalstis varētu kontrolēt savu valsts atbalsta shēmu ietekmi un izmaksas atbilstīgi savam atšķirīgajam potenciālam. Svarīgs līdzeklis, kā panākt šajā direktīvā noteikto mērķi, ir nodrošināt valsts atbalsta shēmu pareizu darbību atbilstīgi Direktīvai 2001/77/EK, lai tādējādi saglabātu ieguldītāju uzticību un dotu iespēju dalībvalstīm izstrādāt efektīvus valsts pasākumus mērķu sasniegšanai”. [3]

Būtiskākie Direktīvas 2009/28/EK punkti nosaka: izveidot vienotu sistēmu no atjaunojamajiem energoresursiem saražotas enerģijas izmantošanas veicināšanai; noteikt, ka no atjaunojamajiem energoresursiem saražotas enerģijas īpatsvars 2020. gadā Latvijā ir vismaz 40% no kopējā enerģijas bruto galapatēriņa; noteikt, ka no atjaunojamajiem energoresursiem saražotas enerģijas īpatsvars visā transportā 2020. gadā Latvijā ir vismaz 10% no enerģijas galapatēriņa transportā; izklāsta noteikumus par statistisko pārdaļu dalībvalstu starpā, par kopīgiem dalībvalstu un trešo valstu projektiem, izcelsmes apliecinājumiem, administratīvajām procedūrām, informāciju un mācībām, kā arī no atjaunojamajiem energoresursiem saražotās enerģijas pievadi elektrotīkliem; tie arī nosaka ilgtspējīgus kritērijus biodegvielai un bioloģiskajiem šķidrājiem kurināmajiem.

Direktīva 2009/28/EK ir Eiropas Savienības enerģētikas politikas vēsturē pirmais mēģinājums radīt visaptverošu tiesisko ietvaru atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanai galvenajos enerģētikas sektoros: elektrības ražošanā, siltumapgādē, dzesēšanas un transporta sektoros. Lai veicinātu Direktīvas 2009/28/EK prasību izpildi 2010. gada 16. martā tika pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr. 262 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību”.

Latvija par atbalsta instrumentu ir izvēlējusies elektroenerģijas obligātā iepirkuma mehānismu, kas ir viens no garantēta iepirkuma paveidiem. Valsts pārvaldi atjaunojamo energoresursu jomā pārstāv Ekonomikas ministrija, kas ar Enerģētikas departamenta starpniecību īsteno enerģētikas pārvaldes funkcijas, izstrādājot enerģētikas politikas, dokumentus un tiesību aktu projektus, tostarp arī atjaunojamo energoresursu jomā, veicinot enerģijas lietotājiem piegādāto energoresursu efektīvu un ekonomisku izmantošanu, sekmējot investīciju piesaistišanu enerģētikā, kā arī energoapgādes komersantu objektu modernizācijā un būvniecībā. Jaunu elektroenerģijas jaudu ieviešanai, plānojot ražot elektroenerģiju no atjaunojamo energoresursiem, vispirms ir nepieciešama Ekonomikas ministrijas izdota atļauja elektroenerģijas ražošanas jaudu palielināšanai vai jaunu jaudu ieviešanai. Gadījumos, ja plānotā elektriskā jauda pārsniedz 1 MW, komersantiem nepieciešams saņemt arī Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas licenci elektroenerģijas ražošanai.

Analizējot atjaunojamo energoresursu veidus pēc to potenciāla un iespējamā devuma nākotnē, lai izvērtētu primāri atbalstāmos atjaunojamo energoresursu veidus mērķa izpildīšanā Latvijā, par galvenajiem izmantojamiem resursiem tiek novērtēta biomasa, galvenokārt koksne, kā arī vēja enerģija, biogāze un hidroenerģija. Šo resursu

potenciāls nav vēl pilnībā izmantots. Tāpēc galvenais stratēģiskais mērķis atjaunojamo energoresursu jomā ir optimāla Latvijas atjaunojamo energoresursu potenciāla izmantošana, ņemot vērā ekonomiskās, ģeogrāfiskās un tehniskās iespējas, kā arī pēc ekonomiskajiem, vides un enerģētikas attīstības aspektiem, vienlaikus ņemot vērā starptautiskos un Eiropas Savienības politikas mērķus un prasības attiecībā uz atjaunojamajiem energoresursiem. Eiropas Savienības normatīvo dokumentu harmonizācija nacionālajos tiesību aktos sniedz obligāti pildāmas prasības un sasniedzamos kvantitatīvos mērķus atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielināšanā, siltumnīcefekta gāzu izmešu samazināšanā un energoefektivitātes paaugstināšanā.

Lai gan atjaunojamo energoresursu nozīme valsts ekonomikā ir ļoti svarīga, sabiedrības attieksme nav vienāda, un bieži vien tā ir pat negatīva. Piemēram, SIA "Energy Investment" Cēsīs plānoja būvēt biogāzes koģenerācijas kompleksu ar kopējo jaudu 2,4 megavati. Enerģiju bija paredzēts ražot no atjaunojamiem resursiem – kukurūzas, zāles, sausajiem kūstmēsliem. Stacija ražotu gan siltumenerģiju, gan elektroenerģiju. Veicot šīs ieceres sabiedrisko aptauju, viedokli par koģenerācijas stacijas būvniecību izteica vairāk nekā 2000 cilvēku, un gandrīz visi bija pret šā objekta būvniecību Cēsu pilsētā, norādot, ka vēlas dzīvot tīrā vidē un elpot tīru gaisu, kā arī uzsverot Cēsu kā kultūras un tūrisma pilsētas nozīmi. Pamatojoties uz aptauju, Cēsu novada dome noraidīja SIA "Energy Investment" koģenerācijas elektrostacijas būvniecības ieceri, par ko uzņēmums vērsās ar pieteikumu Administratīvajā tiesā. Ar Administratīvās tiesas lēmumu tika ierosināta administratīvā lieta pēc SIA "Energy Investment" pieteikuma par pienākuma uzlikšanu Cēsu novada domei akceptēt biomasas koģenerācijas būvniecības ieceres plānu un izsniegt plānošanas arhitektūras uzdevumu. SIA "Energy Investment" savā pieteikumā norādīja, ka publiskās apspriešanas rezultātā iegūtais sabiedrības viedoklis nevar kalpot par pamatojumu būvniecības aizliegšanai un domes lēmumā nav norādīta neviena tiesību norma, uz kuras pamata dome būtu tiesīga aizliegt būvniecību. Patlaban gan Administratīvā tiesa nav pieņēmusi spriedumu šajā lietā, bet tas varētu kļūt par tiesu prakses labu piemēru, ka sabiedrības viedoklis var ietekmēt atjaunojamo energoresursu ražošanas veidus.

Obligātā iepirkuma atbalsta shēma, tā tiesiskās īpatnības

Elektroenerģijas obligātais iepirkums ir valsts noteikts atbalsta mehānisms elektroenerģijas ražotājiem, paredzot tā finansēšanu no elektroenerģijas galalietotāju maksājumiem. 2005. gada 5. maija Elektroenerģijas tirgus likuma 28. pantā un 29. pantā noteikts, ka ražotāji, kuri elektroenerģiju ražo efektīvā koģenerācijā vai elektroenerģijas ražošanai izmanto atjaunojamus energoresursus, var iegūt tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. 28. panta 2. daļā noteikts, ka: "Kritērijus, pēc kādiem koģenerācijas elektrostacijas tiek kvalificētas šā panta pirmajā daļā noteikto tiesību iegūšanai, obligātā iepirkuma un tā uzraudzības kārtību, elektroenerģijas cenas

noteikšanas kārtību atkarībā no koģenerācijas stacijas elektriskās jaudas un izmantotajā kurināmā, obligātā iepirkuma izmaksu segšanas kārtību un kārtību, kādā var atteikties no tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, nosaka Ministru kabinets”. [5] Tādi paši kritēriji tiek noteikti 29. panta 4. daļā attiecībā uz elektroenerģiju, kas ražota, izmantojot atjaunojamos energoresursus: “Nosacījumus elektroenerģijas ražošanai, izmantojot atjaunojamos energoresursus, kā arī kritērijus ražotāju kvalifikācijai šā panta pirmajā daļā noteikto tiesību saņemšanai un kārtību, kādā var atteikties no tām, elektroenerģijas cenas noteikšanas kārtību atkarībā no atjaunojamo energoresursu veida, obligātā iepirkuma apjoma noteikšanas, īstenošanas un uzraudzības kārtību, obligātā iepirkuma apjoma izmaksu segšanas kārtību, kā arī pasākumus, lai veicinātu elektroenerģijas ražošanu no biomasas, nosaka Ministru kabinets.” [5]

Atbilstīgi 2005. gada 5. maija Elektroenerģijas tirgus likuma 33. pantam AS “Latvenergo”, kas pilda publiskā tirgotāja funkcijas, ir jāiepērk elektroenerģija no koģenerācijas stacijām un stacijām, kas izmanto atjaunojamos energoresursus, obligātā iepirkuma ietvaros. Ja minētiem elektroenerģijas ražotājiem ir piešķirtas tiesības pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, AS “Latvenergo” veic obligāto iepirkumu uz līguma pamata atbilstīgi minēto normatīvo aktu prasībām. Tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros piešķir Ekonomikas ministrija. Nosacījumus elektroenerģijas ražošanai un cenu noteikšanas kārtību regulē Ministru kabineta noteikumi, t. i., 2010. gada 6. marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 198 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību”; 2011. gada 29. novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 914 “Elektroenerģijas tirdzniecības un lietošanas noteikumi”.

AS “Latvenergo” katru gadu aprēķina un publicē precizētu no atjaunojamiem energoresursiem saražotās elektroenerģijas apjomu turpmākajiem gadiem, ņemot vērā iepriekšējā gada faktiskos rādītājus.

Elektroenerģijas obligātā iepirkumu cena ir daudzkārt augstāka nekā pieejamā elektroenerģijas cena tirgū. Rezultātā rodas papildu izmaksas, kas būtībā veidojas no obligātā iepirkuma un tirgus sektora cenu starpības. Šīs papildu izmaksas veido obligātā iepirkuma komponentes, kuras apstiprina Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija. Saistītajam lietotājam šīs izmaksas tiek apkopotas un piemērotas elektroenerģijas tarifā, savukārt tirgus dalībniekiem – proporcionāli to elektroenerģijas patēriņa apjomam – jāmaksā par katru komponenti.

Atbilstīgi 2009. gada 19. augusta Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes lēmumā Nr. 1/2 apstiprinātajai obligātā iepirkuma komponentu aprēķināšanas metodikai, obligātā iepirkuma komponentes regulators apstiprina un publicē vienu reizi gadā, un tās attiecīgi stājas spēkā katru gadu 1. aprīlī. Obligātā iepirkuma komponentes izmaiņas ir saistītas ar publiskā tirgotāja AS “Latvenergo” izmaksu izmaiņām elektroenerģijas iepirkšanai no atbalstāmajiem elektroenerģijas ražotājiem. Normatīvie akti paredz – lai veicinātu elektroenerģijas ražošanas attīstību Latvijā,

noteiktiem ražotājiem (kas ražo elektroenerģiju efektīvā koģenerācijā vai no atjaunojamiem energoresursiem – tās ir biomasas un biogāzes ražotnes, mazās hidroelektrostacijas un vēja stacijas) ir tiesības pārdot elektroenerģiju par atbalsta cenu, kas ir augstāka nekā elektroenerģijas tirgus cena. Elektroenerģiju no minētajiem ražotājiem par atbalsta cenu iepērk AS “Latvenergo” – šis pienākums ir noteikts Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izsniegtajā elektroenerģijas tirdzniecības licencē. Lai kompensētu AS “Latvenergo” izdevumus, kas uzņēmumam radušies, iepērkot obligāti iepirkamo elektroenerģiju, regulators apstiprina obligātā iepirkuma komponentes, kuras maksā visi Latvijas elektroenerģijas galalietotāji proporcionāli to elektroenerģijas patēriņa apjomam. Atbilstīgi 2011. gada 29. novembra Ministru kabineta noteikumu Nr. 914 41. pantam: “Lietotājs – elektroenerģijas tirgus dalībnieks – proporcionāli elektroenerģijas patēriņam maksā par katru obligātā iepirkuma komponenti. Par obligātā iepirkuma komponenti maksā attiecīgajam elektroenerģijas pārvades vai sadales sistēmas operatoram kopā ar maksu par pārvades vai sadales sistēmas pakalpojumiem.” [7] Savukārt saistītajam lietotājam šīs izmaksas tiek apkopotas un piemērotas elektroenerģijas tarifā.

Apstiprinātās komponentes kompensē publiskajam tirgotājam obligātā iepirkuma radītos papildu izdevumus, salīdzinot ar tāda paša apjoma elektroenerģijas iepirkumu elektroenerģijas tirgū. Kā jau minēts iepriekš, atbalsta elektroenerģijas cena ražotājiem tiek noteikta, lai radītu viņiem ekonomiski pamatotu interesi darboties Latvijas teritorijā un nodrošinātu, lai valsts teritorijā tiktu saražota pēc iespējas lielāka daļa no elektroenerģijas patērētājiem nepieciešamā elektroenerģijas apjoma.

Arī citās Eiropas Savienības valstīs elektroenerģijas izmaksās lietotājiem tiek iekļautas obligātā iepirkuma komponentes, bet katrā valstī obligātā iepirkuma atbalsts un tā iekļaušana elektroenerģijas tarifā tiek veidota atšķirīgi un arī ņemot vērā katras valsts specifiku elektroenerģijas ražošanā, piemēram, Igaunijā šī komponente ir mazāka nekā Latvijā, jo Igaunijā elektroenerģija, kas saražota izmantojot atjaunojamus energoresursus un koģenerācijā, ir krietni mazākā apjomā nekā Latvijā. Daļā Eiropas Savienības valstu šīs komponentes tiek pieskaitītas pie pārvades vai sadales tarifa.

2010. gada 16. martā tika izdoti Ministru kabineta noteikumi Nr. 262 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību”, kas ietver nosacījumus elektroenerģijas ražošanai, izmantojot atjaunojamus energoresursus, kā arī kritērijus ražotāju kvalifikācijai tiesību iegūšanai pārdot no atjaunojamo energoresursu saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Atbilstīgi noteikumiem obligātā iepirkuma tiesību piešķiršana biomasas, biogāzes, saules un vēja elektrostacijām notika konkursa kārtībā. Komersants varēja iegūt arī tiesības saņemt garantēto maksu par elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu. Piešķirtais atbalsta termiņš no ekspluatācijas uzsākšanas brīža ir noteikts 10 gadu periodam, un pēc šā laika turpmākos 10 gadus tiek piemērots samazināts atbalsta apmērs. No 2011. gada 26. maija ministrija konkursus par tiesību iegūšanu pārdot elektrostacijās saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros neorganizē,

un ražotājs nevar kvalificēties elektroenerģijas pārdošanai obligātā iepirkuma ietvaros un tiesību iegūšanai saņemt garantētu maksu par uzstādīto elektrisko jaudu.

Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumi Nr. 221 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā" savukārt regulē koģenerācijas procesā saražotas elektroenerģijas obligāto iepirkumu par noteiktu cenu, kā arī tiesības uz garantētas maksas par koģenerācijas elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu saņemšanu. Esošās vai plānotās koģenerācijas stacijas, kas izmanto atjaunojamus energoresursus, atbalstam varēja pieteikties līdz 2012. gada 9. septembrim. Vienlaikus, uzlabojot atbalsta mehānismu, ar Ministru kabineta 2012. gada 28. augusta noteikumiem Nr. 604 "Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumos Nr. 221 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā"" noteikts atbalsta termiņa ierobežojums – 10 gadi (koģenerācijas elektrostacijām, kuru uzstādītā elektriskā jauda nepārsniedz 4 MW) un 15 gadi (koģenerācijas elektrostacijām, kuru uzstādītā elektriskā jauda ir lielāka par 4 MW) garantētai maksai.

Pēdējā laikā lielu publicitāti ir saņēmis obligātā iepirkuma komponentes pieaugums 2013. gada 1. aprīlī. Salīdzinājumam – 2012. gadā tika apstiprināta summārā obligātā iepirkuma komponente par koģenerācijā un no atjaunojamiem energoresursiem saražotās elektroenerģijas iepirkumu – 12,30 Ls/MWh, bet 2013. gadā – 18,90 Ls/MWh, kas vidēji veido 35% pieaugumu.

Šāds pieaugums ir saistīts ar palielinātajām cenām: iepirkuma cenu no vēja stacijām, hidroelektrostacijām, biomasu un biogāzi izmantojošām elektrostacijām, tāpat obligātās iepirkuma komponentes palielinājums ir saistīts ar gāzes cenu svārstībām, kas tieši ietekmē iepērkamās elektroenerģijas cenu. Kopumā tas rada ne tikai risku samazināt elektroenerģijas lietotāju maksātspēju, kā arī uzņēmumu konkurētspēju, radot draudus valsts tautsaimniecībai. Tādēļ 2012. gadā turpmāka tiesību piešķiršana pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai saņemt garantētu maksu par elektrostacijā uzstādīto jaudu, lai sakārtotu un uzlabotu esošo atbalsta sistēmu kopumā, ir apturēta. Līdz 2016. gada 1. janvārim jauni komersanti nevar kvalificēties tiesību iegūšanai pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros un tiesību iegūšanai saņemt garantētu maksu par elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu.

2013. gada 27. martā Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija ir izstrādājusi un publicējusi priekšlikumus obligātā iepirkuma komponentē reālai samazināšanai. "Regulatora priekšlikumi attiecas gan uz visu veidu elektroenerģijas ražotājiem, gan uz iespējamām izmaiņām nodokļu politikā: pārskatīt atbalstāmajiem ražotājiem noteiktās cenu veidošanas formulas, un tās veidot no diviem saskaitāmajiem – cenas mainīgās daļas, kas atkarīga no mainīgajām izmaksām, un cenas pastāvīgās daļas, kas atkarīga no elektrostacijas veida un jaudas; atcelt piesaisti dabas gāzes cenām, tā var tikt saglabāta tikai tām elektrostacijām, kas izmanto dabas gāzi; stimulēt ražošanas efektivitāti un atbalstu attiecināt tikai uz investīciju atgūšanas periodu – cenas pastāvīgās daļas saskaitāmā koeficienti jāizvēlas tā, lai pie optimālas jaudas izmantošanas, investīcijas

būtu atgūstamas noteiktā laikā ar saprātīgu atdeves likmi; paredzēt atbalsta intensitātes samazināšanu, ja elektrostacijas projekts ir saņēmis vai saņems investīciju atbalstu citu atbalsta programmu ietvaros, piemēram, no ES fondiem; noteikt būtisku atbalsta intensitātes samazinājumu koģenerācijas elektrostacijām, kuru uzstādītā elektriskā jauda ir lielāka par 4 MW, modificējot formulas gan enerģijas, gan jaudas komponentei tā, lai samazinātu saņemto atbalsta apjomu, jaudas komponentes noteikšanā izmantojot ražošanas alternatīvas etalonu – efektīvas gāzes kombinētā cikla kondensācijas elektrostacijas pastāvīgajām izmaksām, komponentes lielumu nosakot atkarībā no uzstādītās jaudas – jo lielāka jauda, jo mazāka jaudas komponente, kā arī jaudas komponentes noteikšanas formulā iestrādājot mehānismu, kas stimulē elektrostacijas īpašnieku pārdot elektroenerģiju tirgū, lai atgūtu ne tikai mainīgās, bet arī pastāvīgās izmaksas, un tādējādi nepieļaujot, ka pie labvēlīgiem tirgus apstākļiem pastāvīgās izmaksas tiktu atgūtas lielākā apmērā nekā nepieciešams; veikt izmaiņas nodokļu politikā, akcīzes nodokli dabāsgāzei nenosakot lielākā apmērā, kā to paredz ES, un tādējādi samazināt gan nodokļa likmi, gan aplikamo bāzi.” [9]

Secinājumi

Atjaunojamo energoresursu izmantošana palielina neatkarību no importētiem energoresursiem, samazina siltumnīcefekta gāzu emisijas apjomu, kā arī palielina enerģijas apgādes drošību. Tomēr enerģētiķi atzīst, ka energosistēmas kļūst ievainojamākas, jo vēsturiskās, patstāvīgās bāzes jaudas tiek aizvietotas ar ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem. Tas saistīts ar subsīdijām, jo investīciju prioritāte ir rentablākie atjaunojamo resursu projekti. Tādējādi ir jāpievēršas risinājuma izstrādei, kā nepastāvīgos un neprognozējamus atjaunojamus energoresursus integrēt Eiropas elektroenerģijas tirgū, vienlaikus nodrošinot drošu un nepārtrauktu elektroapgādi.

Legal Regulation of Renewable Energy

Abstract

Use of renewable energy increases independence from imported energy, reduces greenhouse gas emissions, as well as increases security of energy supply. However, energy industry concedes that power becomes more vulnerable because of historical paradigms; independent power base is replaced with production from renewable energy sources. This is due to subsidies in the investment priority being cost-effective renewable resources projects. Thus, it is necessary to develop a solution defining how volatile and unpredictable renewable energy sources integrated into the European electricity market can be, while ensuring safe and uninterrupted power supply.

Keywords: renewable energy, energy markets, power generation.

Literatūra

1. Šeļepova, K. *Elektroenerģijas tirgus liberalizācijas tiesiskais regulējums*. Bakalaura darbs. Rīga: RSU, 2013.
2. *Enerģētika Latvijā*. Politikas apskats – beta versija. Iegūts no: <http://energetika-lv.wiki-dot.com/aer>
3. 2009. gada 23. aprīļa Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK. Iegūts no: <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:LV:PDF>
4. Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumi Nr. 262 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību". Iegūts no: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=207458>
5. *Elektroenerģijas tirgus likums*. Latvijas Republikas likums pieņemts 2005. g. 5. maijā, ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 2012. g. 1. janv. Iegūts no: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=108834>
6. 2009. gada 19. augusta Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes lēmums Nr. 1/2 "Obligātā iepirkuma komponentu aprēķināšanas metodika". Iegūts no: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=196347>
7. Ministru kabineta 2011. gada 29. novembra noteikumi Nr. 914 "Elektroenerģijas tirdzniecības un lietošanas noteikumi". Ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 2012. g. 31. aug. Iegūts no: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=241279>
8. Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumi Nr. 262 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību". Ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 2012. g. 8. sept. Iegūts no: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=207458>
9. 2013. gada 27. marts. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija. Informācija plašsaziņas līdzekļiem. Iegūts no: <http://www.sprk.gov.lv/?id=16487&sadala=237>